

Avlopið í Føroya Banka setti met

Bankarnir umhugsu at minka útlánsrentuna. Verður hon sett niður, verður innlánsrentan eisini sett niður, sigur nevndin í Føroya Banka í frágreiðing síni til ársaðalfundin, ið varð hildin mikudagin

Á aðalfundi hjá Føroya Banka 29. februar 1984 gav nevndarformaðurin Poul Johs. Johansen hesa munnligu frágreiðing sum iskoyti til ársfrágreiðing bankans fyri 1983:

1983 var eitt gott ár hjá okkara fiskivinnu. Veidunegdin setti aftur met, og fyrri fyrstu ferð í fleiri ár hevði heimaflotin eitt rakstraravlop.

Umstøðurnar, sum okkara fiskifloti virkar undir, eru nógv broyttar, síðan fiskimarkini í Norðuratlantshavi vórðu flutt út í 1977, og fiskiflotin kom undir reguleringar. Seinastu 7 árin er veidumynstur okkara broytt soleiðis, at ein storri partur av veiðuni kemur undan Føroyum, meðan fiskiskapurin serliga á miðleiðum er minkaður.

GONGDIN Á OKKARA FISKIVINNU

Hyggja vit at veiðutølunum í 1975 siggja vit, at 14% av samlaðu veiðuni vórðu fiskað undir Føroyum ella á nærleiðum. 68% av veiðuni vórðu fiskað á miðleiðum, t.v.s. undir Íslandi, Eysturgrönlandi, í Norðsjónum og við Rockall. 18% vórðu fiskað á fjarleiðum, t.v.s. við New Foundland, Labrador, á Flemich Cap, í Vesturgrönlandi og eystanfyri.

Samanbera vit við veiðuna í 1983, siggja vit, at í fjór komu 44% av samlaðu veiðuni undan Føroyum, 38% av miðleiðum og 18% av fjarleiðum. Í 1981 og 1982 var lutfallið millum tey trí veiðuøkini hetta: Í 1981 komu 47% undan Føroyum, 32% av miðleiðum og 21% av fjarleiðum. Í 1982 komu 46% undan Føroyum, 36% av miðleiðum og 18% av fjarleiðum.

Samlaða veidan hjá føroyingum í 1983 var 325.000 tons móti 257.000 tons í 1982. Hetta er ein vøkstur upp á 26,6 prosent. Bæði undir Føroyum, á miðleiðum og á fjarleiðum var vøkstur í veiðunegdin.

TVÍFALDAD TOSKAVEIDA

Í 1983 fiskaðu vit 140.000 tons undir Føroyum móti 115.000 tons í 1982. Vøkturin stavar serliga frá øktari toskaveiðu. Toskaveidan varð næstan tví-

faldað í 1983, og stórvøkstur var eisini í upsa-veiðuni. Á miðleiðum var serstakliga vøkstur í veiðuni eftir svartkjafti og hvitingsbróður, og á fjarleiðum stavar vøkstur serstakliga frá øktari lodnuveiðu við Svalbard og í norskurum øki.

Seinastu árin hava menn sett sitt álít á svartkjaftin, men svartkjaftur hevur ikki verið at fingið í teimum nøgðum, sum roknað varð við.

Tann Økta veidan undir Føroyum í fjór sæst aftur í rakstrarflotanum hjá heimaflotanum. Eftir fyrirbilstølunum hjá Fiskivinnuráðnum hevði heimaflotin í 1983 eitt rakstraravlop upp á 28 milj. kr. aftan á rentur og avdrátt, og tá er rakstrarstøðingurin mótröknaður. Hetta er fyrstu ferð í fleiri ár, at heimaflotin hevur havt eitt rakstraravlop. Í 1981 hevði heimaflotin eitt hall uppá 27 milj. kr., og í 1982 eitt hall uppá 31 milj. kr. Eftir metingunum hjá Fiskivinnuráðnum er útlitið hjá heimaflotanum í ár sera dapurt. Mett verður, at hesin parturin av flotanum fer at hava eitt hall uppá 94 milj. kr.

BRUTTOTONNAGAN VAKS VIÐ 17.351 TONNUM

Útlitið hjá fjarfiskiflotanum er frægari. Eftir fyrirbilstølunum fyri 1983 hevði fjarfiskiflotin eitt avlop upp á 22 milj. kr., og Fiskivinnuráðið metir, at avlopið í ár verður 29 milj. kr. Í 1981 hevði fjarfiskiflotin eitt avlop upp á 6 milj. kr., meðan raksturinn í 1982 gav eitt hall upp á 5 milj. kr.

Eisini í 1983 øktist okkara skipafloiti. 10 skip komu í flotan í fjór, tá farma- og ferðamannaskip eru í roknað, meðan 5 skip fóru úr flotanum. Bruttotonnagan vaks við 17.351 tons.

Grundarlagið undir virkseminum hjá einum banka er innlánið. Útlánsvirksemi kemur í aðru atløgu, og tá eg nevni innlánið sum tað grundleggjandi, kemst tað av, at onki útlánsvirksemi kann fara fram, fyrr enn peningur er komin inn.

INNLAÐS- OG ÚTLAÐS-VØKSTUR

1. januar 1984 vóru samlaðu innláni hjá føroysku peningastovnunum 3.340,4

milj. kr. móti 2.783,2 milj. kr. 1. januar 1983. Innlánið vaks sostatt við 557,2 milj. kr. ella 20,0% í 1983.

1. januar 1984 vóru samlaðu útláni hjá føroysku peningastovnunum 3.304,8 milj. kr. móti 2.808,4 milj. kr. 1. januar 1983. Útláni vaks sostatt við 496,4 milj. kr. ella 17,7% í 1983.

Hjá Føroya Banka var innlánsvøksturinn í 1983 22,4%, meðan útlánsvøksturinn var 20,5%.

INNFLUTT SKIP — EIN AV ORSØKUNUM TIL STÓRA HALLID

Síðan 1974 hevur handilsjavn Føroya hvørt ár vist eitt hall, sum setti met í 1983 við ikki minni enn 608 milj. kr. móti 440 milj. kr. í 1982.

Hallið á gjaldsjavnanum er met til 358 milj. kr. í 1983 móti einum halli uppá 156 milj. kr. í 1982, aftan á at flytingarnar frá rikisskassanum eru tiknar við sum inn-tøka.

Viðmerkjast skal tó, at vit í 1983 innfluttu skip fyri 370 milj. kr., og hetta er ein av grundunum til tað stóra hallið á gjaldsjavnanum.

ÚTLENSKU LÁNI-STOVNARNIR HUGSA SEG UM

Skal gongdin í okkara samfelag broyast til tað betra, eru bert tveir vegir at ganga, og teir eru at útflyta meira og at innflyta minni. Men spurningurin er, um vit hava møguleika fyri at útflyta meira, og um okkara framleiðslutól kunnu framleiða meira, enn tey gera í dag. Skulu okkara framleiðslutól endurnýggjast, gerst hetta ikki úttan lántøku úttanlands, og á tí økinum er støða okkara ikki alt ov góð í dag. Hageildin upplýsir, at okkara netto úttanlands-skuld er 2.151 milj. kr., tá kursbroyingar í 1983 eru tiknar við.

Hvor føroyingur skyldar sostatt 48.000 krónur úttanlands, og hetta er eitt stórt tal, serstakliga tá met verður saman við Danmark. Hvor dani skyldar umleið 31.000 krónur úttanlands. Spurningurin í dag er, um hesin lánpolitikkur kann halda fram, og hvussu útlondini fara at meta okkara kreditvirði. Vitugu rokna við, at útlendskir láni-stovnar fara at hugsa seg gjølla um, æðrenn teir í framtíðini veita okkum munandi lán.

VINNULIV OKKARA VÍÐKVÆMT

Eitt vinnuliv sum okkara, har stórvøkstur av inn-tøkuni stavar frá tí eini vinnugreinini, er ógvuliga víðkvæmt. Míseynast fiskivinnan eitt ár, kann tað ávirka alt samfelagið. Ti mugu vit miða imóti at spjæða virksemd, so vandin er minni, um vit verða fyri bak-kasti.

Eg skal viðmerkja her, at tey töl, eg havi nevnt omanfyri, eru flest øll fingin frá Hageildini hjá landsstýrinum og frá Ríkisskassanum.

Roknskapurin hjá Føroya Banka fyri 1983 visir tað størsta avlopið í bankans søgu. Høvuðsorsøkin til tað stóra avlopið er kursvinn-ingurin á lánsbrøvum, sum var 53 milj. kr. í 1983.

TRYGGJA BANKANS GJALDFØRI

Nógv undrast helst yvir at bankin setir pening í lánsbrøv. Svárið er at finna í bankalógini, sum áleggur bankanum altíð at hava ein kassapening uppá 10% av innistandandi peningi og ábyrgdum. Endamálið við hesi reglu er at tryggja, at bankin altíð er gjaldforur, um eitt viðskiftafólk ynskir at taka innistandandi pening út, ella um ein ábyrgd verður effektiv.

Bankalógin loyvir, at kassapeningurin umframt reiður peningur eisini kann vera lánsbrøv, sum eru notað á fondsbørsinum í Keyptmannahavn. Hetta er grundin til, at bankin setir pening í lánsbrøv, og stuttfreistaður avlopspeningur kann ofta við fyrminni setast í lánsbrøv.

Lánsbrøv kunnu bókføraast á tveir hættir. Annar møguleikin er, at virðið á lánsbrøvum verður gjørt upp við ársenda og vinningurin bókaður sum inntøka í roknskaparárinum og skattaður beinan vegin. Henda bókføringarhátt nýtir Føroya Banki eins og teir flestu donsku peningastovnar.

Hin møguleikin er, at kursvinn-ingur ikki verður bókaður sum inntøka, fyrr enn lánsbrøvin verða seld ella afturgoldin. Hjá teimum fáu peningastovnunum, sum nýta henda bókføringarhátt, fer tann stóri kursvinn-ingurin í 1983 ikki at visa seg í roknskapinum fyri 1983.

RAKSTRARYVIR-SKOTID HJÁ PENINGASTOVNUM

Í hesum sambandi kann viðmerkjast, at tann stóri kursvinn-ingurin í 1983 upp á 53 milj. kr. ber í sær, at ein partur av tí kursvinn-ingi, sum bankin hevði roknað við fór at visa seg í komandi árum, longu er komin, og tí verður kursvinn-ingurin tey seinastu árin ikki so stórvøkstur, sum roknað varð við.

Hetta bendir meg inn á avlopið hjá bankanum. Summi hava ílt við at skilja og kunnu ikki góðtaka tey stóru rakstraryvirkstøkini hjá peningastovnunum ár um ár. Svárið her er aftur at finna í bankalógini, sum ásetir, at samlaði eginpeningurin ikki skal vera minni enn 10% av samlaðu skuld og ábyrgdarskyldum bankans. Samlaðu útláni kunnu tí bert vera upp til 10 ferðir eginpeningin, og tað hetta mark er nátt, má útláfið stóðga.

Pr. 31. desember 1983 vóru vit farnir út um hetta mark. Tá var eginpeningurin 9,7% av skuld og ábyrgdarskyldum bankans. Okkara fatan er, at vit bert kunnu økja munandi um eginpeningin, um bankin hevur ein hampuligan rakstrarvinn-ing. Tað stóra avlopið í 1983 hevur ávirkað, at eginpeningurin í prosentum aftur er vaksin við 13,5%, og tí kunnu vit halda fram at lána til vinnulívið og einstaklingar.

RENTUVINNINGURIN

Orðaskifti hevur verið um rentuna í okkara samfelag. Tá met verður um rentuna, er neyðugt at hugsa lutvist um rentustøði og lutvist um

rentumarginalin, sum er munurin millum meðal útlánsrentu og meðal innlánsrentu.

Í orðaskiftinum um rentuna er rentan í Føroyum samanborin við rentuna í Danmark, men kann vit eftir t.d. í 3. ársfjórðingi í 1983, siggja vit, at meðal rentuvinn-ingurin hjá donsku peningastovnunum var størri, enn rentuvinn-ingurin hjá Føroya Banka.

Danmarks Statistikkunn-ger meðal rentustigið hjá donsku peningastovnunum, og í 3. ársfjórðingi í 1983 var meðal útlánsrentan hjá allar danskar peningastovnar og allar lánibólkar 15,4% p.a. Í sama tíðarskeiði var meðal útlánsrentan 9,2% p.a. Sostatt var munurin millum meðal útlánsrentu- og innlánsrentu í Danmark — ella rentumarginalin — 6,2%.

Í sama tíðarskeiði var meðal útlánsrentan hjá Føroya Banka minni enn 15% og meðal innlánsrentan umleið 9,5%. Føroya Banki hevur sostatt lægri meðal útlánsrentu og hægri innlánsrentu enn donsku peningastovnar. Tað áhuga-verda er, at Føroya Banki hevði ein munandi minni rentuvinn-ing enn donsku peningastovnar. Í meðal.

ÚTLAÐSRENTAN TIL VINNULÍV LÆKKAD VÍÐ 1%

Í roknskaparfrágreiðingini sigur bankin, hóast tað eg her havi nevnt, at rentustøðið í Danmark við árslok 1983 var lægri enn tað føroyska. Hetta stavar frá, at rentustøðið í Danmark fall munandi í 4. ársfjórðingi av 1983. Lánsbrævantentan fall t.d. til umleið 12 1/2% pr. 31. desember 1983, men er nú hækkað aftur til umleið 13 1/2% p.a.

Í mong ár hevur verið siður at hava eitt stóðugt rentustøði í Føroyum mótevnis í grannaløndum okkara. Og eg haldi, at vit gera samfelag okkara eina tænstu, um vit